

Економіка галузей сільського господарства

УДК: 338.48:332.1: 330.44:336.153.2 :331.5

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19970173>

**Економічне моделювання впливу якірних об'єктів на фінансову
ефективність сільського туризму в умовах тінізації ринку**

Цвігун Інна Анатоліївна,

доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку, оподаткування
та технологій електронного бізнесу,

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-2752-267X>

Чайковський Олег Валентинович,

здобувач третього освітньо-наукового ступеня доктор філософії
кафедри економіки, підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

<https://orcid.org/0009-0002-3175-242X>

Прийнято: 04.04.2026 | Опубліковано: 30.04.2026

***Анотація:** Статтю присвячено дослідженню економічних механізмів капіталізації рекреаційного потенціалу територіальних громад в умовах децентралізації та високого рівня тінізації туристичного ринку. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та побудова економетричної моделі впливу якірних туристичних об'єктів на фінансову ефективність сільського туризму.*

Методологічну основу дослідження становить поєднання системного підходу, економетричного аналізу та використання проксі-змінних для оцінювання латентних ринкових процесів. Емпіричну базу становлять статистичні дані Кам'янець-Подільської територіальної громади за 2020–2024 рр.

У роботі обґрунтовано доцільність використання відвідуваності музейного комплексу як проксі-індикатора реального обсягу туристичного споживання. Розроблена економетрична модель відображає нелінійний характер трансформації туристичних потоків у податкові надходження з урахуванням коефіцієнта утримання відвідувачів та рівня мінізації ринку.

Установлено, що навіть за зниження кількості відвідувачів можливе зростання фіскальних надходжень за рахунок підвищення інтенсивності споживання туристичних послуг. Обґрунтовано доцільність впровадження системи «єдиного квитка» як інструменту детінізації ринку та підвищення ефективності функціонування сільського туризму.

Результати дослідження можуть бути використані органами місцевого самоврядування для підвищення прозорості туристичного ринку та оптимізації механізмів формування бюджетних надходжень.

Ключові слова: *сільський туризм, економетрична модель, фіскальна ефективність, якірний об'єкт, тіньова економіка, мультиплікативний ефект.*

Economic modelling of how anchor businesses affect rural tourism's financial efficiency in an informal economy market

Inna Tsvihun,

Doctor of Economics, Professor, Professor in the Department of Accounting,

Taxation and E-Business Technologies,

Podillia State University, Kamianets-Podilskyi, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-2752-267X>

Oleh Chaikovskyi,

PhD candidate

Department of Economics, Entrepreneurship, Trade and Stock Exchange Activities

Podillia State University, Kamianets-Podilskyi, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0002-3175-242X>

Abstract: *The article examines the mechanisms for capitalising on the recreational resources of territorial communities (TCs) amidst the contemporary challenges of decentralisation. The primary purpose of this study is to theoretically substantiate and econometrically model the impact of "anchor" destination sites on the fiscal efficiency of rural tourism, particularly under conditions of high market latency. To achieve this, the research utilises a comprehensive methodology, combining structural-logical modelling with an empirical analysis of statistical data from 2020–2024, employing museum attendance as a proxy for the shadow economy.*

Our central argument is that, in an era of uncertainty, a regional sustainable development strategy should prioritise enhancing the local fiscal footprint over merely increasing visitor numbers. The study focuses on transforming an "anchor" site (using the Kamianets-Podilskyi State Historical Museum-Reserve as a case study) from a passive cultural asset into a dynamic growth engine capable of triggering a consumption multiplier within the agritourism sector. The developed econometric model illustrates the non-linear conversion of day-trip excursion traffic into actual household income, accounting for the interplay between the guest retention coefficient (L) and disruptive market latency.

An analysis of the "anomalous" 2022 data confirms our hypothesis: even with a two-fold decrease in visitor volume, a TC can increase its revenue by expanding service consumption within agritourism farmsteads. The study reveals that a significant shadow economy in the private sector—reaching 80–90%—leads to

information asymmetry, undermining strategic planning. Consequently, a "Single Ticket" system is proposed as an institutional tool to curb shadow activities. We contend that achieving the projected fiscal growth for 2026 (1.72 million UAH) depends on this digital tool's capacity to minimise capital flight. The article concludes by outlining prospects for the digital modelling of integrated routes, specifically "Camino Podolico", as a foundation for a resilient financial ecosystem.

Keywords: *anchor site, rural tourism, fiscal conversion, multiplier effect, market latency, sustainable development, Single Ticket, econometric modelling.*

Постановка проблеми. В умовах децентралізації та необхідності формування фінансової самодостатності територіальних громад особливого значення набуває ефективне використання рекреаційного потенціалу територій. Сільський туризм виступає важливим джерелом наповнення місцевих бюджетів, проте ефективність його функціонування стримується високим рівнем тінізації ринку та недостатністю інструментів оцінювання економічного ефекту. Особливої актуальності набуває дослідження ролі якірних туристичних об'єктів як чинників формування туристичних потоків і відповідних податкових надходжень територіальних громад.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичну основу дослідження становлять положення концепції полюсів зростання, відповідно до якої окремі економічні об'єкти здатні виступати центрами генерації ділової активності та поширення мультиплікативних ефектів у суміжних секторах. У туристичній сфері такі об'єкти інтерпретуються як якірні, оскільки вони формують туристичні потоки та стимулюють розвиток пов'язаної інфраструктури.

Ще у середині ХХ століття В. Грюн [1] використовував поняття «якір» для характеристики об'єктів, що забезпечують концентрацію споживчого попиту та формують основу функціонування супутніх підприємств. Подальший розвиток цієї ідеї отримав у працях Ф. Перру [2], який обґрунтував

концепцію «полюсів зростання», відповідно до якої економічний розвиток є просторово нерівномірним і концентрується навколо ключових центрів, що генерують індуковані ефекти.

У сучасних умовах зазначені теоретичні підходи адаптуються до сфери сільського туризму, де якірні об'єкти розглядаються як базові елементи формування туристичних дестинацій. Зокрема, у дослідженнях О. Долинської, Л. Гуцал та Т. Гільберг [3] доведено, що розвиток сільського туризму в Україні характеризується зростанням ролі локальних туристичних центрів, які забезпечують інтеграцію розрізнених ресурсів у цілісний туристичний продукт.

Інституційні аспекти розвитку сільського підприємництва та туристичної діяльності розкрито у працях В. Іванишина, А. Печенюка та А. Печенюка [4], де обґрунтовано роль ключових туристичних об'єктів як факторів формування локальної економічної активності. Водночас у дисертаційному дослідженні А. Печенюка [5] визначено стратегічні напрями розвитку сільського зеленого туризму, зокрема через формування туристичних кластерів та підвищення рівня капіталізації туристичних ресурсів.

Важливим напрямом досліджень є мережевий підхід до організації туристичних дестинацій, відповідно до якого розвиток сільського туризму забезпечується через взаємодію різних суб'єктів у межах інтегрованих маршрутів. У цьому контексті О. Табенська та А. Прилуцький [6] наголошують на необхідності формування екотуристичних мереж, що поєднують природні, культурні та підприємницькі ресурси. Подальший розвиток цієї ідеї представлено у роботах О. Чайковської та О. Чайковського [7], де обґрунтовано роль маршруту «Camino Podolico» як інструменту інтеграції туристичних потоків та стимулювання розвитку сільських територій.

Суттєвого значення в сучасних умовах набуває цифровізація туристичних процесів, яка трансформує механізми взаємодії споживачів та постачальників послуг. Зокрема, Л. Гуцал, В. Столяр та І. Шоробура [8] підкреслюють вплив цифрових технологій на організацію транспортного забезпечення туристичних маршрутів, тоді як Н. Паньків і В. Гуменяк [9] акцентують увагу на діджиталізації туристичних маршрутів як чиннику підвищення доступності та конкурентоспроможності туристичного продукту. У цьому контексті концепція цифрової трансформації туризму, розкрита у працях Д. Бухаліса [10], підтверджує доцільність інтеграції туристичних послуг у єдині цифрові системи обслуговування.

Окрему групу досліджень становлять роботи, присвячені оцінці природно-рекреаційного потенціалу та ролі заповідних територій у розвитку туризму. Зокрема, у дослідженні V. Ivanyshyn та ін. [11] обґрунтовано значення природно-заповідного фонду як основи формування сталого екотуризму в регіоні.

Інституційні трансформації у сфері сільського туризму та проблеми легалізації підприємницької діяльності висвітлено у працях Ю. Цвігуна [12], який аналізує еволюцію форм господарювання від неформальної самозайнятості до організованих моделей мікропідприємництва. Водночас С. Махиня [13; 14] акцентує увагу на високому рівні тінізації туристичного ринку, що, за оцінками автора, може сягати 80–90 %, що суттєво ускладнює об'єктивну оцінку економічного ефекту від функціонування галузі.

У контексті сучасних викликів розвитку туристичної галузі, пов'язаних із кризовими явищами та необхідністю повоєнного відновлення, О. Омельченко [15] обґрунтовує доцільність формування локальних туристичних кластерів як інструменту підвищення стійкості та конкурентоспроможності регіональних туристичних систем. Такий підхід передбачає розвиток

мережевої взаємодії між суб'єктами ринку та підвищення рівня інституційної прозорості, що є важливою передумовою зниження рівня тінізації.

Таким чином, аналіз сучасних наукових досліджень свідчить про наявність значного теоретичного та прикладного доробку у сфері сільського туризму, цифровізації та кластерного розвитку. Водночас питання кількісної оцінки впливу туристичних потоків на формування фіскальних надходжень територіальних громад, а також моделювання процесів капіталізації туристичних ресурсів з урахуванням ринкової латентності залишаються недостатньо розробленими, що зумовлює необхідність подальших досліджень у цьому напрямі.

Невирішені частини проблеми. Незважаючи на значний науковий доробок у сфері розвитку сільського туризму, цифровізації та кластеризації галузі, недостатньо розробленими залишаються питання кількісної оцінки впливу туристичних потоків на формування податкових надходжень на рівні територіальних громад. Зокрема, потребують подальшого наукового обґрунтування підходи до використання проксі-змінних для оцінювання латентних процесів у туристичній сфері, а також визначення ролі якірних туристичних об'єктів у формуванні мультиплікативного економічного ефекту.

Крім того, в умовах високого рівня тінізації ринку сільського туризму недостатньо дослідженими залишаються механізми трансформації туристичних потоків у фіскальні надходження та інструменти підвищення ефективності функціонування галузі, що ускладнює формування обґрунтованих управлінських рішень на рівні територіальних громад.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та економетричному моделюванні впливу якірних туристичних об'єктів на формування фіскальної ефективності сільського туризму в умовах тінізації ринку.

Методи та інструментарій дослідження. У процесі дослідження використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, що

забезпечили комплексний аналіз досліджуваної проблематики. Зокрема, системний підхід застосовано для визначення місця сільського туризму у структурі регіональної економіки та обґрунтування взаємозв'язків між її елементами. Метод економічного аналізу використано для оцінювання динаміки туристичних потоків і податкових надходжень, а також виявлення тенденцій їх зміни.

Економетричне моделювання застосовано з метою встановлення функціональної залежності між кількістю відвідувачів та обсягами туристичного збору з урахуванням додаткових параметрів, що характеризують тривалість перебування туристів і рівень тінізації ринку. Метод проксі-оцінювання використано для врахування латентних процесів у сфері туризму, зокрема через застосування показника відвідуваності музейного комплексу як непрямого індикатора реального обсягу туристичного споживання.

Інформаційну базу дослідження становлять статистичні дані Кам'янець-Подільської територіальної громади, матеріали органів місцевого самоврядування, а також відкриті аналітичні та статистичні джерела.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методологія дослідження базується на поєднанні системного підходу та економетричного аналізу. Для верифікації висунутих гіпотез використано статистичні дані Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника (К-ПДІМЗ) за 2020–2024 рр. Побудова моделі (рис. 1) передбачає ідентифікацію незалежної змінної (фактор X — музейний потік) та залежної змінної (результат Y — туристичний збір).

Функціональну залежність між туристичними потоками та податковими надходженнями доцільно подати у вигляді:

$$Y = a + \beta xL - \gamma SY$$

де: Y — обсяг туристичного збору; X — кількість відвідувачів; L — коефіцієнт утримання туриста, що характеризує тривалість перебування та

інтенсивність споживання послуг; S — рівень тінізації ринку; α , β , γ — параметри моделі.

Запропонована модель відображає взаємодію стимулюючих і деструктивних чинників формування фіскальної ефективності сільського туризму та може бути використана як аналітична основа для подальших прикладних розрахунків.

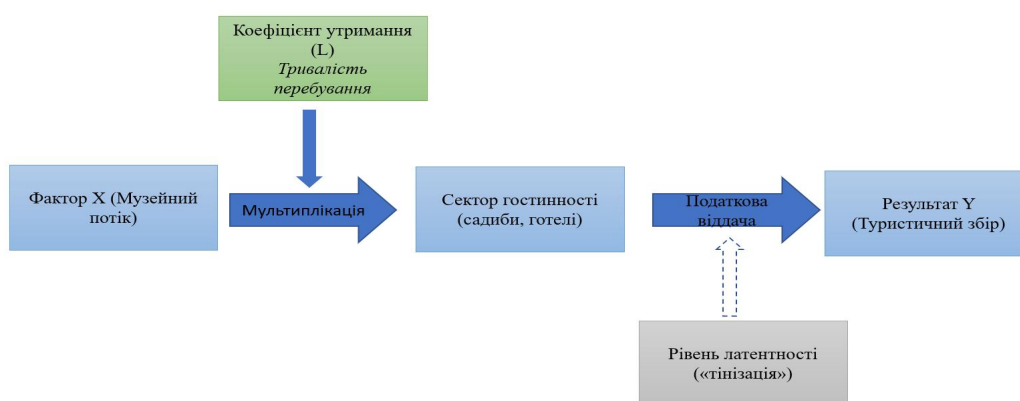

Рис. 1. Модель формування бюджетних надходжень від діяльності якірного об'єкта

Джерело: власна розробка авторів

Система взаємопов'язаних економічних відносин, яка слугує фінансовою основою сталого розвитку територіальної громади, відображена на рис. 1. При цьому дохід домогосподарств не завжди прямо корелює з потоком відвідувачів (фактор X), що зумовлює необхідність введення до моделі додаткових коригувальних параметрів. Для моделювання процесу трансформації туристичного потоку у фіскальний результат використовується коефіцієнт утримання (L), який характеризує тривалість перебування відвідувача в дестинації та інтенсивність споживання ним послуг у сфері сільського туризму. Чим довшим є перебування туриста, тим більший обсяг

послуг він споживає, а отже, тим вищим є мультиплікативний ефект для місцевої економіки. Формалізовано залежність між змінними X , Y , L та S , де S відображає рівень тінізації ринку.

Крім того, пунктирне позначення латентності капіталізації на схемі відображає втрати потенційного доходу внаслідок значної частки незареєстрованих домогосподарств, що надають послуги розміщення. Аналіз емпіричних даних дає змогу не лише перевірити запропоновану модель, а й оцінити характер взаємозв'язку між діяльністю якірного об'єкта та податковими надходженнями від туристичного збору.

Результати аналізу статистичних даних свідчать, що динаміка відвідуваності К-ПДІМЗ упродовж 2020–2024 рр. може розглядатися як випереджальний індикатор розвитку туристичного сектору регіону. Зіставлення темпів зміни кількості відвідувачів музею та динаміки туристичного збору підтверджує наявність нелінійного характеру зв'язку між цими показниками. Це дає підстави стверджувати, що збільшення кількості відвідувачів якірного об'єкта супроводжується непропорційною зміною фіскального результату, що пояснюється впливом коефіцієнта утримання (L) та рівнем латентності ринку.

Розрахунки показують, що продовження перебування гостя щонайменше на 0,5 доби за рахунок інтенсивнішого використання місцевих послуг може призводити до розширення податкової бази. Відхилення показників у окремі роки також свідчать про збереження впливу фактора ринкової латентності. Значна розбіжність між фактичними показниками заповнюваності агроосель (за даними Ю. Цвігуна) та офіційними фінансовими показниками підтверджує висновки С. Махині щодо високого ступеня тінізації ринку. Це підкреслює необхідність переходу до інноваційних інструментів регулювання, серед яких важливе місце посідає впровадження «єдиного квитка» як механізму прозорості інтеграції туристичних послуг.

Для перевірки теоретичних положень моделі та визначення сили зв'язку між впливом якірного об'єкта та кінцевим фінансовим результатом проаналізовано статистичні звіти Кам'янець-Подільської територіальної громади за 2020–2024 рр. та розроблено прогнозний сценарій на 2025 рік.

Використання вхідного квитка до музею як проксі-змінної (X) дало змогу подолати інформаційний бар'єр, зумовлений ринковою латентністю, та виявити фактичні тенденції капіталізації сільського туризму. Динаміка цих показників, що відображає процес трансформації потоків відвідувачів у податкові надходження, представлена в табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка відвідуваності об'єктів показу та надходжень туристичного збору Кам'янець-Подільської ТГ (2020–2025 рр.)

Рік	Кількість відвідувачів музею (осіб), X	Туристичний збір (грн.), Y	Ефективність на 1000 відвідувачів (грн.)
2020	105130	523158,75	4976,30
2021	176934	840920,29	4752,73
2022	98445	1055584,86	10722,58
2023	158913	1132137,55	7124,26
2024	182288	1245936,95	6835,00
2025 (прогноз)	210000	1726843,47	8223,06

Джерело: розраховано автором на основі статистичної звітності К-ПДІМЗ та фінансової звітності Кам'янець-Подільської міської ради

Узагальнені результати розрахунків, наведені в табл. 1, дають змогу виявити ключові закономірності капіталізації рекреаційних ресурсів територіальної громади. Масив статистичних даних за 2020–2024 рр. підтверджує нелінійний характер зв'язку між кількістю відвідувачів та обсягом фактичних доходів від сільського туризму. Особливої уваги заслуговує економічна ситуація 2022 року: попри різке зменшення кількості відвідувачів

на 44,4 % порівняно з 2021 роком, надходження від туристичного збору зросли на 25,5 %. Водночас показник фінансової ефективності на 1000 відвідувачів досяг максимального значення — 10722,58 грн, що майже вдвічі перевищує відповідні показники попередніх років.

З економічної точки зору це свідчить про зміну структури споживання туристичних послуг: короткостроковий транзитний туризм частково поступився місцем моделі тривалішого перебування в дестинації. Така динаміка підтверджує значущість коефіцієнта часу перебування (L) як одного з ключових важелів капіталізації території. Отже, у межах запропонованої моделі акцент зміщується з кількісного виміру туристичного потоку на якісні характеристики споживання та тривалість відвідування, що формує передумови сталого розвитку регіону.

Події 2023–2024 рр. свідчать про поступову стабілізацію ринку, а прогноз на 2025 рік передбачає зростання туристичного збору до 1,72 млн грн за умови досягнення рівня відвідуваності близько 210 тис. осіб. Досягнення такого результату може бути пов'язане із запровадженням інструменту «єдиного квитка», який здатний мінімізувати наслідки ринкової латентності та забезпечити прозоріше перетворення туристичних потоків на доходи для сільських громад.

Таким чином, розрахований показник ефективності на 1000 відвідувачів можна розглядати як індикатор зрілості місцевого туристичного продукту. Це свідчить про перехід від моделі «приїхав–подивився–поїхав» або туризму вихідного дня до інтегрованої сервісної системи, за якої однократна поїздка стає лише початковим етапом залучення туриста до економіки громади. У такій системі сільський туризм та якірний об'єкт функціонують як єдиний економічний механізм, що сприяє довгостроковій стійкості та фінансовій самодостатності місцевої громади.

Висновки. Результати проведеного дослідження механізмів капіталізації рекреаційних ресурсів Кам'янець-Подільської територіальної громади дали змогу сформулювати низку теоретичних і практичних положень щодо підвищення фіскальної ефективності сільського туризму. Установлено, що трансформація ролі якірного об'єкта полягає у його переході від статусу локальної туристичної атракції до функцій динамічного полюса зростання, здатного генерувати мультиплікативні ефекти у суміжних сферах сільського туризму. За таких умов результативність дестинації визначається не лише кількістю відвідувачів, а й інтенсивністю та структурою споживання туристичних послуг.

Розроблена та апробована економетрична модель дає змогу відобразити процес трансформації туристичних потоків у податкові надходження місцевого бюджету. Визначено, що ключовими чинниками цієї трансформації виступають коефіцієнт утримання відвідувачів (L) як стимулюючий параметр та ринкова латентність як деструктивний чинник, що знижує повноту капіталізації туристичного потенціалу громади.

Аналіз показників 2022 року підтвердив, що продовження перебування відвідувачів у межах територіальної громади може компенсувати скорочення їх загальної кількості за рахунок інтенсивнішого споживання локальних послуг. Водночас високий рівень тінізації приватного сектору гостинності, який, за оцінками С. Махині, сягає 80–90 %, формує істотну інформаційну асиметрію та спотворює офіційну статистику. У зв'язку з цим обґрунтовано доцільність використання кількості відвідувачів музею-заповідника як проксі-змінної для оцінювання реального масштабу туристичної активності та прихованих процесів капіталізації ринку.

За результатами дослідження встановлено, що впровадження інструменту «єдиного квитка» доцільно розглядати не лише як платіжний механізм, а також як засіб інтеграції розрізнених туристичних послуг у

цілісний продукт і підвищення прозорості фінансових потоків у межах територіальної громади. Прогнозований фіскальний ефект на 2025 рік, що передбачає зростання надходжень туристичного збору до 1,72 млн грн, може бути досягнутий за умови підвищення прозорості ринку, зменшення відтоку капіталу та посилення локального мультиплікативного ефекту.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з удосконаленням цифрових механізмів інтеграції туристичних послуг, зокрема автоматизацією розподілу доходів між учасниками маршруту «Camino Podolico» та моделюванням логістики переміщення туристичних потоків у межах громади. Це створює передумови для формування фінансово прозорої та економічно стійкої екосистеми сільського туризму.

Список використаних джерел

1. Gruen V. Centers for the Urban Environment: Survival of the Cities. New York: Van Nostrand Reinhold, 1973. 266 p.
2. Perroux F. L'économie du XXe siècle. Paris: Presses Universitaires de France, 1961. 598 p.
3. Долинська О., Гуцал Л., Гільберг Т. Сільський туризм в Україні: сучасні тенденції та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*. 2024. № 64. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-24>
4. Іванишин В. В., Печенюк А. П., Печенюк А. В. Інституційні засади сільського підприємницького розвитку. *Інноваційна економіка*. 2020. № 3-4. С. 84–89. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2020.3-4.12>
5. Печенюк А. П. Формування стратегії розвитку сільського зеленого туризму: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03. Кам'янець-Подільський, 2018. 225 с.

6. Табенська О., Прилуцький А. Проблеми та перспективи розвитку екологічного туризму в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. № 51. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-37>
7. Чайковська О.В., Чайковський О. В. Prospects for green pilgrimage in the Khmelnytskyi region: the role of digital technologies in the development of the Camino Podolico. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. 2025. № 46. С. 112–120. DOI: <https://doi.org/10.37406/2706-9052-2025-2.22>
8. Гуцал Л., Столяр В., Шоробура І. Вплив цифровізації на організацію транспортного забезпечення туристичних маршрутів. *Економіка та суспільство*. 2025. № 79. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-159>
9. Паньків Н., Гуменяк В. Діджиталізація туристичних маршрутів в Україні: сучасний стан та тенденції розвитку. *Development Service Industry Management*. 2024. № 1. С. 253–267. URL: [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-5\(37\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-5(37))
10. Buhalis D. *Tourism Management in the Age of Digital Transformation*. London: Routledge, 2022. 412 p.
11. Ivanyshyn V., Bialkovska O., Chaikovskyi O., Semenyshyna I. Assessment of reserved areas for sustainable ecotourism in Khmelnytskyi region, Ukraine. *Grassroots Journal of Natural Resources*. 2022. Vol. 5, No. 4. P. 52–65. URL: <https://grassrootsjournals.org/gjnr/nr-05-04-04-ivanyshynetal-m00317.pdf>
12. Цвігун Ю. Аналіз динаміки підприємницької діяльності у сфері сільського туризму на Поділлі. *Development Service Industry Management*. №4. 2025. С. 179–186. DOI: [https://doi.org/10.31891/dsim-2025-12\(23\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2025-12(23))
13. Махиня С. М. Сільський туризм як фактор соціально-економічного розвитку сільських територій: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03. Хмельницький, 2025. 253 с.

14. Махиня С. О. Сільський туризм як перспективний напрямок розвитку сільських територій. *Агросвіт*. 2024. № 14. С. 83–90. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.14.83>

15. Омельченко О. Локальні туристичні кластери як інструмент повоєнного відновлення туристичної галузі України. *Економіка та суспільство*. 2025. № 74. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-74-65>